

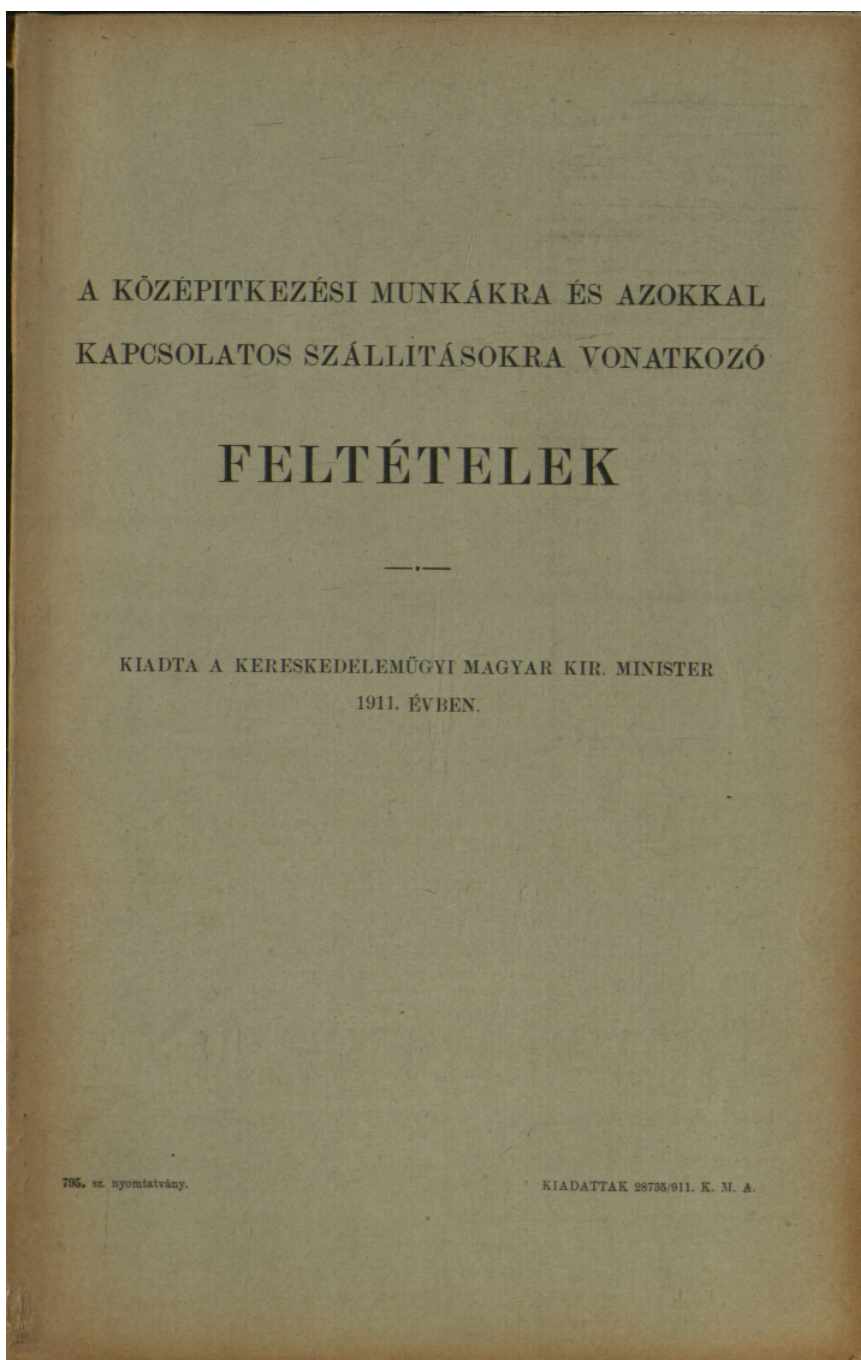
„A lehető legnagyobb takarékoság tartandó szem előtt” Pályázat a Bécsi kapu téri „Levéltári palota” kivitelezői munkáira és Pecz Samu jelentése 1913-ból^[1]

„A munkálatoknak vállalatba adására vonatkozó véleményemet szerencsém van megadni” – vezette fel Pecz Samu az Országos Levéltár Építési Bizottságának írt, 1913. augusztus 28-án kelt jelentését, melyben a bizottság felkérése megfogalmazta javaslatait a levéltár építési munkálataira beérkezett ajánlatokról. A kivitelezők kiválasztása több szakaszban zajlott, jelen cikk a munkák zömére kiírt első versenytárgyalás lebonyolítását mutatja be, beleértve a pályázat főbb szabályait és mentét, valamint az ajánlatok értékelését, Pecz idevágó jelentésével.

A pályázati eljárás

A „vállalatba adás” fogalma a szerződéses megbízás kiadásának folyamatát, illetve annak részeként a kivitelező cégek, iparosok, vállalkozók kiválasztását takarja. Mivel a Várba tervezett levéltári épület esetében az építető a Magyar Államkincstár volt, az építkezéssel megbízott hatóság pedig a levéltár felettes szerve, a Belügyminisztérium, az utóbbinak kellett gondoskodnia a pályázat lebonyolításáról a kiírástól az ajánlatok értékelésén és a munka odaítélésén át a szerződéskötésig.

A középítkezések, és általában véve a közberuházások jogszabályi előírásait elsősorban az azokat felügyelő kereskedelemügyi miniszter rendeletei tartalmazták, mindenekeelőtt az 1907. évi 55.800 számú közszállítási szabályzat^[1], valamint a középítkezési munkákra és azokkal kapcsolatos szállításokra vonatkozó, 1911. évben 28735/911. K. M. számú rendelettel kiadott általános és részletes feltételek, amit nyomtatásban is megjelentettek.^[2]

A középítkezési munkákra és azokkal kapcsolatos szállításokra vonatkozó feltételek című nyomtatvány címlapja^[3]

Közszállítás fogalma alatt a korban olyan beszerzéseket értettek, amelyek az állam, illetve az állami közlekedési vállalatok és az állami intézmények szükségleteit elégítik ki közpénzek felhasználásával, azaz mai fogalommal élve: a közbeszerzéseket. Az eljárás célja a legelőnyösebb ajánlat kiválasztása volt, előre szabályozott

és ellenőrizhető módon, árlejtés, illetve versenytárgyalás meghirdetésével.[4] Az árlejtésnek nevezett versenyzetetéssel arra utaltak, hogy a minél alacsonyabb ár elérését célozták meg, ugyanakkor az is kiemelt szempont volt, hogy a munkát az arra rátermett cég, vagy vállalkozó végezze el, nemcsak kedvező áron, hanem egyúttal jó minőségben is. A hazai előírások – akárcsak a korabeli szakcikkek – azt tükrözik, hogy a korszakban követendő mintaként tekintettek a fejlett nyugati pályázati kultúrára, ezért a pályázatok lebonyolításának tisztasága, a korrekt versenyfeltételek megteremtése, és a visszasságok, az esetleges visszaélések elkerülése fontos követelmény volt a középítkezéseknél, s erre a levéltár építése során is figyelemmel kellett lenni.

A versenytárgyalásoknak már akkoriban is két alapvető formája volt: a nyilvános, illetve a zártkörű, vagy másképpen meghívásos. Mindkettőt alkalmazták a levéltár építése során, de a nyilvános számított általánosnak, amire elvileg bárki jelentkezhetett, aki a feltételeknek megfelelt. Általában akkor rendeztek el zártkörű versenytárgyalást, ha azt megelőzően a nyilvános pályázatot a kiíró eredménytelennek minősítette. Ezt követően a második körben az első forduló néhány kiválasztott ajánlattevőjét hívták meg. A többlepcős pályázat az egyetlen esetben sem volt eleve eltervezett, arra mindig csak az első forduló eredményének (illetve eredménytelenségének) ismeretében került sor. Ritkábban fordult elő, hogy eleve, már az első körben meghívásos pályázat kiírását kezdeményezte az Építési Bizottság, ilyenkor a munka sajátos jellegére tekintettel szűkítették a kört, illetve egyfajta előzetes szűrőt alkalmaztak.

A pályázóknak bánatpénzt kellett letétbe helyezni – ami szerződéskötést követően a szerződéstől való elállás esetén járt a megbízónak –, s az ajánlatukat csak a letétéről szóló nyugta csatolásával fogadták be. A bánatpénz összege – az 1911-ben kiadott szabályzatnak megfelelően – a 250 ezer korona értéket meg nem haladó ajánlatok után öt százalékba volt, ennél nagyobb érték után a 250 ezer korona feletti összeg két százaléka, de a 250 ezer koronáig terjedő rész ebben az esetben is öt százalékos bánatpénzt vont maga után.

A „kiírási művelet” kötelező elemei a következők voltak: 1. Felhívás közzététele hirdetés útján. 2. Tájékoztató az építkezés helyéről, körülményeiről, a munka- és a szállítási feltételek leírása. 3. Kétfoldos ajánlati mintaúrlap elkészítése és közzététele. A pályázat előkészítését és a javaslatok kidolgozását a Belügyminisztérium az Építési Bizottságra bízta, arra a testületre, amit a 1907. évi szabályzat alapján az állami beruházást jegyző szakminisztériumnak kötelezően fel kellett állítania.

Az épület részletes terveit kidolgozó, majd az építkezést is vezető Pecz Samu[5] egyetemi tanár feladata volt a részletes költségvetés kidolgozása az egyes munkák költségvetési előirányzatának is meghatározásával. Pecz az Építési Bizottság felkérésére elkészítette a munkálatok részletes leírását tartalmazó ún. „költségvetési kiírási űrlapot”, továbbá az árlejtési hirdetményt és az ajánlati űrlapot. Ezeket a dokumentumokat a bizottság az 1913. május 24-i ülésén az utolsó kisebb tervmódosításokkal együtt elfogadta[6], majd azokat Horváth Emil bizottsági elnök, a minisztérium államtitkára a belügyminiszternek jóváhagyásra felterjesztette. Ez a bizottsági ülés arra az álláspontra jutott, hogy minél hamarabb ki kell írni a pályázatot az építési munkálatok első csoportjára, amibe a munkák többségét sorolták, ellenben amik az építkezés menetét, a munkafajták sorrendiségét figyelembe véve később következnek, azokat a második csoportba sorolták, s a pályázatukat is későbbre ütemezték.

Árlejtési hirdetmény

A belügyminiszter 1913. június 15-én hagyta jóvá a bizottsági felterjesztést, s ugyanezen a napon tették közzé a nyilvános árlejtésre vonatkozó felhívást. Érdekesség, hogy Pecz több mint egy hónappal ezután, 1913. július 18-án részesült először díjazásban, pedig akkor már sokéves tervező munka volt mögötte.[7] Az árlejtési hirdetményt megjelentették hivatalos közlönyökben, a Közzétett Értésítőben, a Budapesti Közlönyben, illetve olyan szakmai lapokban is, mint a Vállalkozók Lapja, az Építők, a Vállalkozók Közlönye és Magyar Építők Lapja, valamint a Magyar Mérnök és Építész Egylet Közlönye. A hirdetmény bevezetője tudatta, hogy „A magyar királyi belügyminiszter úr által 4321/1913 eln. szám alatt engedélyezett, és Budapest székesfőváros I. kerületében a Bécsi kapu téren fekvő telken létesítendő Országos Levéltár kiépítéséhez” várnak ajánlatokat. Tájékoztatták az érdeklődőket, hogy az ajánlati űrlapok Pecz Samu tervező építész műegyetemi irodájában vehetők át a sokszorosítási költségek (ívenként 1 korona) megtérítése mellett, s ugyanott megtekinthetik a jóváhagyott terveket, valamint az egyes munkanemekre vonatkozó feltételeket.

Árlejtési hirdetmény és ajánlati űrlap (nyomtatott formában, illetve Pecz űrlap-tervezetével)

[Tovább a galéria oldalára](#) [8]

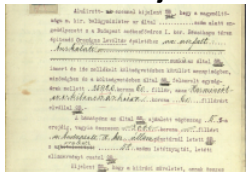
Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 148-1922-14-4321/1913.

Az ajánlati űrlapon felsorolták a huszonnégy munkanemet, amikre az ajánlatokat várták: 1. Föld- és sziklamunka, 2. Kőműves és bontási munka, 3. Elhelyező munka, 4. Vasbeton munka, 5. Vasmunka, 6. Ácsmunka, 7. Cserepező munka, 8. Bádogos munka, 9. Kőfaragó munka (keménykőből), 10. Kőfaragó munka (különféle meghatározott kőnemekből), 11. Működő munka, 12. Majolika munka, 13. Aszfalt munka, 14. Kőburkolati munka, 15. Parkettázási munka, 16. Asztalos munka, 17. Lakatos munka, 18. Mázoló munka, 19. Üveges munka, 20. Függyőny munka, 21. Ajtószámok és jelzőablak, 22. Felvonó, 23. Raktári vasállvány, 24. Raktári vasablak.

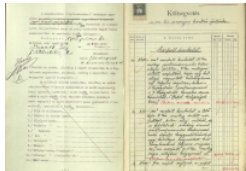
Mivel a korabeli jogszabályok előírták a hazai ipar pártolását, az árlejtési hirdetményben rögzítették, hogy csak hazai iparosok, vállalkozók jelentkezhetnek, még hozzá olyanok, akik „üzletük gyakorlására törvényes képesítéssel bírnak”, vagy ha az ajánlattevő nem rendelkezik ilyennel, akkor „köteles már ajánlatában ily képesítéssel bíró megbízottat megnevezni és annak képesítését igazolni”. Az ajánlati úrlapon további feltételek is szerepeltek. A pályázóknak vállalniuk kellett, hogy a munkák során hazai, „és pedig elsősorban magyar honos” munkavezetőket és munkásokat alkalmaznak, s az építkezéshez csak hazai termelőktől, iparosoktól, gyárosoktól származó anyagokat használnak fel. Nyilatkozniuk kellett továbbá, hogy ismerik az árlejtési hirdetmény tartalmát, valamint a középítkezési munkákra és az azokkal kapcsolatos szállításokra vonatkozó, 1911-ben kiadott általános és részletes feltételeket.

Az építési tervek áttanulmányozása is fontos szempont volt, ezért az ajánlattevőknek aláírásukkal igazolniuk kellett, hogy a terveket megtekintették, s azokat – amennyiben megbízást nyernek – magukra nézve kötelezőnek fogadják el. Csak úrlapon lehetett pályázni, amihez kapcsolódott a munka részleteit tartalmazó költségvetés, s az ajánlati úrlapon fel kellett tüntetni az ajánlat végösszegét számmal és betűvel.

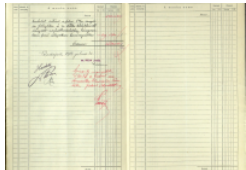
Biehn János ajánlata aszfalt munkára

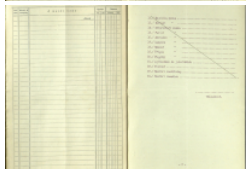
[10]

[11]

[12]

[13]

[14]

[Tovább a galéria oldalára](#) [15]

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 148-1922-14-6792/1913.

Egy jelentkező többféle munkára is aspirálhatott, akár külön ajánlati lapokon, akár úgy is, hogy több munkára egyszerre, egy ajánlati lapon pályázott, ám ekkor is külön költségvetést kellett készíteni az egyes munkákra. Kikötés volt viszont a kiírásban, hogy a „föld-, szikla-, kőműves-, elhelyező- és bontó munka” csak együtt vállalható. Az ajánlatokat a Belügyminisztérium segédhivatali főigazgatójához kellett benyújtani, az Országház utca 30. szám alatti épületben, még hozzá szabályszerű pecséttel lezárta, és egykoronás bélyeggel ellátott, sértetlen borítékban. Mivel az Építési Bizottság a pályázat lejárta a felhívás megjelenésétől számítva hat hétben állapította meg, az árlejtési hirdetmény az ajánlatok benyújtásának határidejét 1913. július 31. délelőtt fél 12 órában jelölte meg.

Versenybírálat és az értékelés menete

Az ajánlatokat beérkezésük sorrendjében jegyzékbe kellett venni, és felbontásukra előre kitűzött időpontban, bizottság jelenlétében kerülhetett sor. Jegyzőkönyvet kellett vezetni a felbontásról, illetve magáról a versenybírálatról, aminek keretében a beérkezett pályázatokat nyilvánosan ismertették, sorban megnevezve az egyes cégeket, iparosokat, vállalkozókat, valamint az általuk vállalt munkát és az ajánlatuk összegét. A versenybírálaton megjelenhettek az ajánlattevő cégek és vállalkozók, vagy azok képviselői. Ezt követően szintén bizottság értékelte az ajánlatokat, s készítette el a munka odaítéléséről szóló javaslatát, zárt ülés keretében. Végül az építkezésért felelős szerv adta ki az odaítélési határozatot, melyről nyolc napon belül kellett értesíteni az érintett ajánlattevőket.

Az 1913. június 15-én kiírt pályázatra az ajánlatok 1913. július 18. és 31. között érkeztek be. Felbontásukra a pályázati határidő lejártá után mindössze fél órával, július 31-én déli 12 órakor kerítették sort a Belügyminisztérium épületében, az Építési Bizottság jelenlétében tartott versenybírálat keretében. A jegyzőkönyv tanúsága szerint a távollévő Pecz Samu műépítész helyettese, Nagy Károly képviselte. A bizottság összesen hetvenhat ajánlatot vett számba. A nyilvános ismertetést követően Horváth Emil bizottsági elnök az ajánlatokat a belügyminisztérium számvétségügyi igazgatójának adta át, és ezzel a versenybírálat lezárult.

Jegyzőkönyv a beérkezett ajánlatok felbontásáról

[16]

[17]

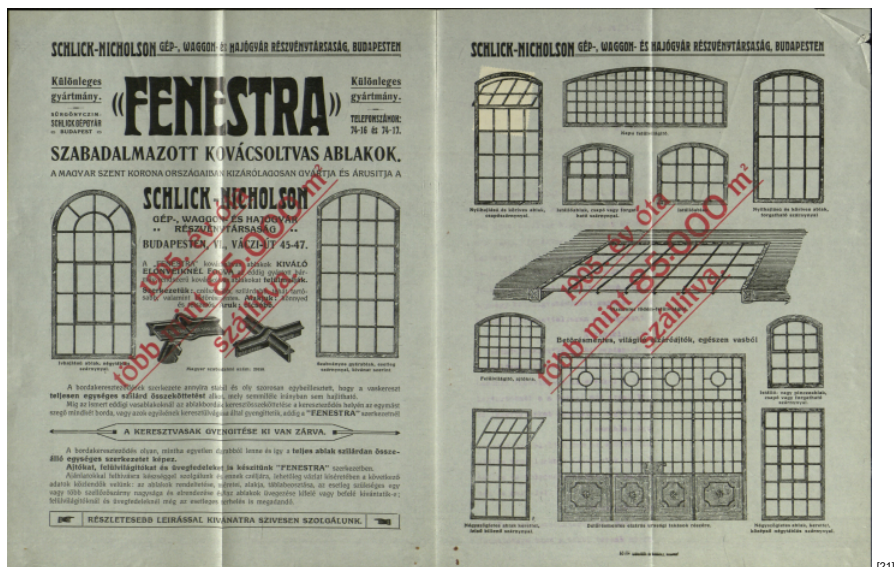
[18]

[19]

[Tovább a galéria oldalára](#) [20]

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 148-1922-14-6792/1913.

Az ajánlatok száma első ránézésre elég soknak tűnik, ám több mint húszféle munkanemre számítva már árnyaltabb a kép. Az iratokból ki is derül, hogy jóval többre számítottak. Onnan tudható ez, hogy Sándor János belügyminiszter három nappal a pályázatbontás előtt még számvevőségi munkatársakat kért a kereskedelemügyi minisztertől az egyes ajánlatok költségvetésének számszaki ellenőrzésére, mivel nagyszámú ajánlatra számítottak, és mint írta: „*ezáltal felmerülendő igen nagy munka volt várható*”. Azonban a pályázatbontást követő napon a miniszter a munkaerő iránti igényt egy újabb levélben visszavonta azzal az indoklással, hogy a jelenlegi építkezési pangás miatt „*csupán 76 ajánlat érkezett be, melyek feldolgozása nem igényel nagyobb munkát*”.[8] A pangás fő oka a második Balkán-háborúban keresendő, aminek kirobbanása épp a pályázati időszakra esett. Két héttel a pályázat kiírása után, 1913. június 29-én kezdődött a közelben zajló háborús konfliktus, amely pénzügyi zavarokat és gazdasági bizonytalanságot keltett, ami az építőiparban a vállalkozói kedv visszaesésével járt. Ezzel magyarázható, hogy az egyes munkafajtákra átlagosan csak 3–4 pályázat érkezett, sőt voltak olyan munkanemek is, amire kevesebb: parkettázásra, „függőny munkára”, raktári vasállványok szállítására csupán kettő, ajtószámok és jelzőtáblák készítésére pedig mindössze egy. A legtöbben vasbeton munkára pályáztak, méghozzá tizenhároman, ezt követte népszerűségben a kőburkolati munka kilenc, valamint a bontási-, föld-, kőműves és elhelyezési munkák nyolc-nyolc ajánlattal. Ezeknél a munkáknál nagy volt a vetélkedés, ám kevesebb pályázó esetén is előfordult szoros árverseny, és általánosságban elmondható, hogy a ringbe szállt nagynevű cégek, elismert vállalkozók sem érezhették magukat biztos nyertő pozícióban. Igaz ez olyanokra is, mint a Schlick-Nicholson Gép- Wagon- és Hajógyár Rt, illetve olyan cégek, mint a kőfaragó Holdampf Sándor utódai, a kőműves munkákat végző Peterek és Wagner, a lakatos munkára pályázó Pick Ede utódai, vagy a kerámiáiról ismert Zsolnay Vilmos-féle gyár.

[21]

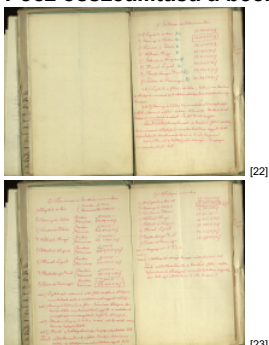
Fenestra kovácsoltvas ablakok a Schlick-Nicholson cég árajánlatából[9]

A pályázatok értékelését a versenytárgyalást követő hetekben végezték el, több lépésben. Az Építési Bizottság elnöke, Horváth Emil a minisztérium számvevőségét kérte fel az ajánlatok számszaki átvizsgálására, a minisztérium műszaki osztályának bevonásával, majd pontos kimutatást készítettett róluk a számvevőséggel az árak, a munkanemek és az ajánlattevők feltüntetésével. Ilyen áttekintés elkészítését az 1907. évi közszállítási szabályzat is előírta, és különösen fontos volt abban az esetben, ha egyszerre sok munkát, illetve nagyszámú ajánlatot kellett összevetni és elbírálni. A bizottsági elnök ezt a segédletet augusztus 14-én küldte meg Pecz Samunak, akitől az ajánlatok műszaki megvizsgálását és véleményezését kérte, s egyben javaslatot az egyes munkák odaítélésével kapcsolatban.

Pecz jelentése az ajánlatok véleményezésével

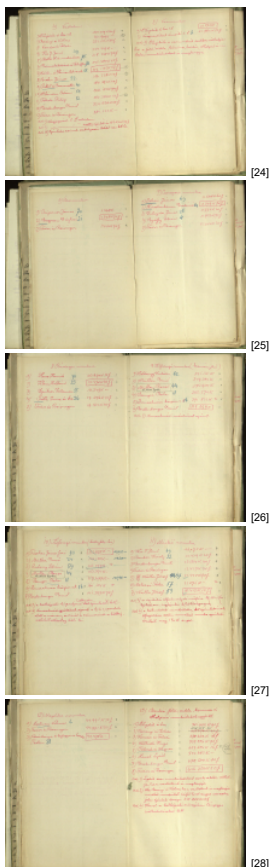
Pecz Samu az Építési Bizottság 1913. augusztus 28-i ülésére készítette el jelentését, ugyanerre a napra datálva, ám áttekintése bizonyosan több napos munkát igényelt, mivel terjedelmes és tartalmilag sokrétű pályázati anyagot kellett áttanulmányoznia, munkafajtánként összevetnie, értékelnie. Jelentéséhez mellékelte egy huszonnégy oldalból álló kimutatást, melyben minden munkanemnek külön oldalt szánt, sorba rendezve a beérkezett ajánlatokat a vállalkozó nevének és árajánlatának a feltüntetésével, jelezve a legolcsóbb ajánlatot, s megjelölve azt, amelyiket a kivitelezéssel való megbízásra javasolt. Az első tizenkét munkanem után beiktatott egy olyan oldalt (13.), amin az együttesen pályázatotól 1-4. munkafajta összegezeve tüntette fel, bontási-, föld- és szikla, kőműves-, illetve elhelyezési munkálatok címszó alatt.

Pecz összeállítása a beérkezett árajánlatokról munkanemenként (1–13. oldal)

[22]

[23]

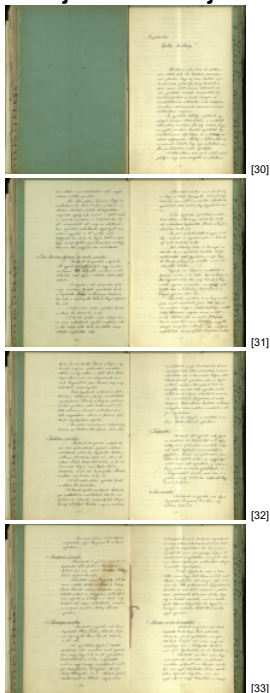

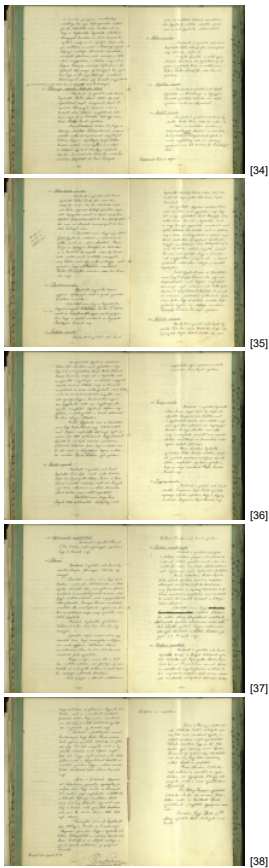
[Tovább a galéria oldalára](#) [29]

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 148-1922-14-6792/1913.

Pecz szöveges értékelésében munkafajtánként haladva végigvette az általa versenyképesnek tartott ajánlatokat. A munkák többségénél a pályázati kiírás formai és tartalmi szempontjainak egyaránt megfelelő legolcsóbb ajánlatot javasolta elfogadásra, tekintettel a minisztériumi elvárásra, mi szerint „*a lehető legnagyobb takarékoság tartandó szem előtt*”, amit a műépítész a tételes bírálati elején ki is emelt. Néhány munkanemnél előfordult, hogy a legalacsonyabb végösszeget feltűntető ajánlat hiányos volt, vagy a kiírás egyik-másik feltételének nem felelt meg, ezért eleve nem is lehetett „befutó”. Így például hiába volt olcsóbb Márkus Lajos vaspolcos állványokra tett ajánlata a Schlick-Nicholson gépgyár ajánlatánál, Márkus nem mutatott be mintát a vaspolcokra, pedig azt a pályázati kiírás tartalmazta. A jelentésben már egy tétel alatt szereplő föld-, kőműves-, elhelyező és bontó munka számított a legdrágábbnak, illetve ennek volt a legmagasabb az összege a költségvetési előirányzatban. Az erre beadott nyolc ajánlat közül a legmagasabb árat Wellisch Hugó jelölte meg, több mint 757 ezer koronát, ezzel szemben a legalacsonyabbat a Fodor és Reisinger építőmesterek vállalkozása, 626.750 koronát. A második legolcsóbb ajánlatot a Peterek és Wagner építőmesterek cég tette le, 637.504 koronát. Pecz az utóbbit javasolta elfogadásra a két ajánlat összevetése után, amit azzal indokolt, hogy az alapozásra itt kalkulálták az alacsonyabb összeget, s ez felettebb fontos szempont volt, ugyanis időközben kiderült, hogy a Budai Vár sziklás alaptalaja miatt az alapozási munka az eredetileg előirányzottnál jóval jelentősebb lesz. Pecz szerint ennek költsége esetleg az eredeti háromszorosa-négyszerese is lehet. Így viszont már olcsóbbnak számított a Peterek és Wagner építőmesterek cég ajánlata, s mellette érvelt Pecz azzal is, hogy megemlítette, a cég „*több nagyszabású állami és fővárosi építkezést megelégedésre végzett (Honvédelmi Minisztérium, Halászbástya, fővárosi új állatkert, több fővárosi iskola)*”.

Pecz jelentése az ajánlatok véleményezésével

[34]

[35]

[36]

[37]

[38]

[Tovább a galéria oldalára](#) ^[39]

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 148-1922-14-6792/1913.

A relatíve alacsony árakra való törekvés mellett Pecz véleményezésében még egy fontos szempont érvényesült: az ajánlattevő megbízhatósága, beleértve szakmai felkészültségét, ismertségét és referenciáit. Ebben a vonatkozásban – érthető módon – Pecz saját személyes tapasztalataira is épített: amennyiben volt olyan az ajánlattevők között, akivel korábban sikeresen együttműködött, és az adott munkánál a speciális tudás, a szakmai gyakorlat külön jelentőséggel bírt, akkor a tervező építész az illetőt ajánlotta kivitelezőnek. A cserepezésre pályázók közül ilyen indoklással rangsorolta első helyre Dobai Jánost, aki a második legolcsóbb árajánlatot adta: „*hasonló mázas cserepezési munkálatot nekem a műegyetem építkezésénél már végzett és különben is mint megbízható első rangú vállalkozót ismerem*”. A hozzáértés mellett a tervező szempontjainak pontos követése is lényeges elem volt, ami leginkább a bádigos munka pályázatainak bírálatában érhető tetten. Itt öt pályázó között zajlott az árverseny, amiben a Tóth Imre és társa cég végösszegét tekintve középen, csak harmadik helyen állt. Am miután Pecz az ajánlatokat figyelmesen szemügyre vette, új sorrendet állított fel. Kimutatta ugyanis, hogy a vállalat a díszes elemeknél alkalmazott magas árszabást, azaz a „koncsúcsvégződésnél és a díszes árbórcrúborításnál”, melyeket eleve nem is lehetett olcsón elkészíteni, ezzel szemben a tömegáru munkáknál ő adta meg a legalacsonyabb egységárakat.

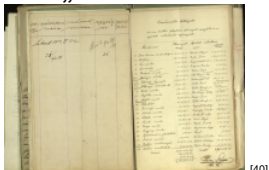
A vasbeton munkákra beadott tizenhárom pályázatból ötöt építőmesterek, nyolcat vállalkozók nyújtottak be, s mind közül a legolcsóbb mintegy 247 ezer, a legrágább 352 ezer korona összegre rúgott. E munkafajta esetében Pecz a megbízhatóság és a felkészültség fontosságát külön kihangsúlyozta „*a leendő épület rendkívül különleges szerkezetét és rendeltetését tekintve*”, ezért olyan kivitelezőt javasolt, akit a művezetőség ismert, s akit a legalkalmasabbnak tartott a feladatra. Így esett a választása Biehn János vállalkozóra, annak ellenére, hogy ő csak a harmadik legalacsonyabb árat adta meg. Pecz több építkezésen dolgozott vele együtt, ezért ajánlotta a bizottság figyelmébe, mint olyan vállalkozót, aki a munkálatait kifogástalanul szokta elvégezni, s példaként említette a „József műegyetem összes vasbeton munkáit”.

Pecz javaslata több esetben megegyezett azzal az árajánlattal, amely a melléklet kimutatásában eleve a legolcsóbbnak számított. Így ajánlotta kivitelezőnek ácsmunkára a Gregersen G. és fiai céget, illetve majolika munkára a Köszénbánya és Téglagyár Társulatot három-három pályázó közül, kőfaragó munkára Müller Ernőt ajánlatát öt versenyző közül, mázólo munkára Tomi Lajost, aszfalt munkára pedig Biehn János cégét négy-négy pályázó közül. Ezen kívül Walla József részvénytársaságának ajánlatát első helyre rangsorolta két munkafajtánál is, a műkő munkára hét pályázó, a kőburkolati munkára kilenc pályázó közül. Érdekesség, hogy az utóbbi munkára a másik Walla-cég, ifjabb Walla József mozaik-, cementáru- és műkögyára is tett árajánlatot. Mindkét esetben az előbbi, azaz az idősebb Walla cége adta a legalacsonyabb összegű árajánlatot, ám nem csak ez számított, Pecz a cég műkögyártási és kivitelezői tapasztalatait, valamint megbízhatóságát is hangsúlyozta.

Az aszfaltmunka esetében Pecz viszont megjegyezte a legolcsóbbnak számító ajánlattal kapcsolatban, amit az általa jól ismert, tekintélynek örvendő vállalkozó, Biehn János jegyzett, hogy az ajánlattevő a betonlapréteg elkészítését annak költségvetési tételével együtt indokolatlan módon kihagyta. Ez a hiányosság kb. 12–15 ezer koronával alacsonyabb árat eredményezett Pecz számítása szerint, aki észrevételével az Építési Bizottság figyelmét felhívta a problémára, amit majd mérlegelnie kell állásfoglalása kialakításakor.

A tervező építész már a jelentése elején hangsúlyozta, az általa elfogadásra javasolt árajánlatok összege jóval alacsonyabb, mint ami a költségvetési előirányzatban szerepel, összegezve a megpályázott munkafajták előirányzatait. Számításai szerint az utóbbi, azaz az előirányzott összeg 2.691.830 korona 67 fillér, míg az elbírált ajánlatok ára összeadva csak 2.359.994 korona 16 fillért tesz ki. Így vonja meg ez alapján a pénzügyi mérlegét: „*tehát az építkezés szempontjából igen kedvezően mintegy 430 ezer korona megtakarítás mutatkozik*”.

Pecz „összehasonlító költségvetése”

[40]

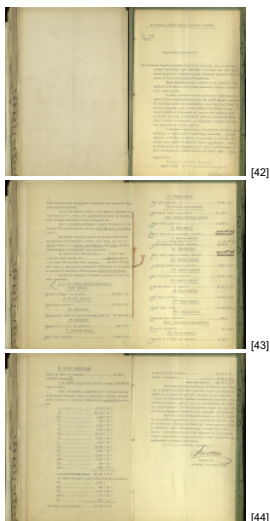
[Tovább a galéria oldalára](#) ^[41]

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 148-1922-14-6792/1913.

A bizottság értékelése, a kivitelezők kiválasztása

Az Építési Bizottság az 1913. augusztus 28-i ülésén tárgyalta meg Pecz jelentését, és döntött arról, hogy kiket javasol kivitelezőnek a belügyminiszternek írt felterjesztésében. A bizottsági jegyzőkönyvet nem sikerült fellelni a levéltári anyagban, ám Horváth Emil a bizottsági értékelés eredményét és a testület indítványait ismertette a belügyminiszterhez írt 1913. szeptember eleji levelében (a levél végén, a keltezésnél a pontos napot nem jelöli meg).

Horváth Emil bizottsági elnök levele a belügyminiszterhez az Építési Bizottság javaslataival

[Tovább a galéria oldalára](#) ^[45]

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 148-1922-14-6792/1913.

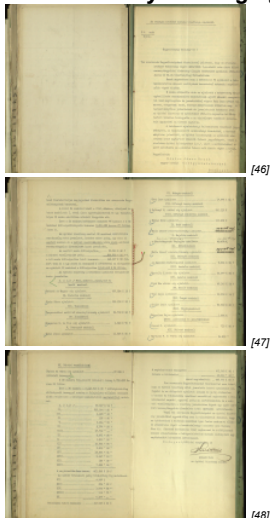
Az elnök felterjesztéséből kitérünk, hogy a testület többnyire elfogadta Pecz javaslatát, de nem minden kivitelezői pályázatnál. Két kategóriában a versenytárgyalás eredménytelennek nyilvánítását és új, zártkörű versenytárgyalás kiírását javasolták, mégpedig az aszfalt munka, illetve raktári vasállványok szállítása tekintetében. Az első esetben nyilván az indokolhatta a döntést, hogy a Pecz által támogatott, s amúgy kiváló referenciákkal bíró Biehn János pályázata nem volt kifogástalan: a hiányosságok, mint szó volt róla, Pecz is jelezte. Az utóbbi esetben pedig a vasállványok többféle típusa, s az árajánlatok ebből adódó nehéz összevethetősége mellett a munkanem magas értékű költségvetési előirányzata (509.800,92 korona) is szerepet játszhatott, hisz az a félmillió koronát is meghaladta. (A fentebb közölt Pecz-féle „összehasonlító költségvetés” lapalji számításában ennek a két munkának az értéke került levonásra a költségvetési előirányzat korábban kiszámított összegéből.)

Az Építési Bizottság a fentiekén kívül még annyiban módosított, hogy négy munkanemnél más kivitelező kiválasztását javasolta Pecz javaslatához képest, ebből három alkalommal az olcsóbbat: asztalos munkára a Bartolffy János utóda gyárat (Csepreghy János és fia helyett), lakatos munkára Pick Ede utódai céget (Berkes Kálmán helyett), raktári vasablakok szállítására Farkas és társa céget (Lepter János helyett). A negyedik esetben viszont nem az ár számított: a Zsolnay Vilmos-féle „keramikai gyár” az olcsóbb ajánlatot tevő Kőszénbánya és Téglagyár Társulat elé valószínűleg ismert színvonalas munkái, a pirogránit technika és az építészeti kerámia alkalmazása terén elért eredményei miatt sorolhatták. Érdekeség, hogy a bizottsági jelentés szövegében a cégnév javításra került: az elfogadásra javasolt ajánlatok közé a gépell szövegbe előbb a Kőszénbánya és Téglagyár Társulat neve került bele, majd ezt áthúzva, Zsolnay Vilmost írták fölé kézírással. Lehet a hiba oka félreértés, esetleg a legépelendő piszkozat nem volt egyértelmű. Mindenesetre, mivel a bizottsági ülés jegyzőkönyve nem ismert, a kérdés találgatásra adhat okot. A kiválasztott ajánlatok között egyébként előfordul még két javítás, de csak az összegek vonatkozásában: a sorban kétszer is szereplő Walla-cég esetében mindkét árat korrigálták.

Áttekintve a bizottsági értékelést, megállapíthatjuk, hogy az elbírált húsz munkatípus közül a legdrágább elfogadott árajánlatok többszáz ezer koronára rúgtak. A sorrend a következőképpen alakult (az elfogadott árajánlat után zárójelben az előirányzat): 1. bontási munka, föld- kőműves és elhelyező munka: 637.504,16 korona (696.504,10) 2. kőfaragó munka keménykőből: 341.115 korona (336.778) 3. vasbeton munka: 256.238,20 korona (581.482,40). A második-harmadik helyet azonban befolyásolta, hogy a pályázatban még nem zárult le raktári vasállványok tekintetében, aminek az előirányzata a félmillió koronát is meghaladta. Az első versenytárgyalás eredményeként a költségvetésben a legnagyobb többlet a vasbeton munkánál keletkezett, ahol a nyertes ajánlat a költségvetési előirányzatban szereplő összegnek kevesebb mint felét (44 százalékát) tette ki. Részben emiatt a jelentős különbözet miatt, részben azért, mert a munkák többségénél képződött több-kevesebb nyereség, Horváth Emil mindent egybevetve arról értesíthette levelében a belügyminisztert, hogy az elfogadásra javasolt árajánlatok összege 2.142.513 korona 35 fillér, ami 448.989 korona 50 fillérrel alacsonyabb, mint az elbírált munkák teljes költségvetési előirányzata (a bizottság által elbírált munkák adatait lásd a cikk végén közölt, a szerző által készített táblázatban).

A bizottsági elnök felterjesztését követően a belügyminisztériumra maradt a döntés, ami minden esetben egybeesett a bizottsági javaslattal, majd a versenytárgyalások eredménye a szakmai lapokban is megjelent. [10] Ezt követően az építési munkák többségére a kivitelezői szerződéseket 1913. október végén és november elején megkötötték, azaz a vállalatba adásuk utolsó lépése is megtörtént. Itt érdemes megjegyezni, hogy a versenytárgyalás eredményével kapcsolatban egy ajánlattevő élt panasszal: a Kőszénbánya és Téglagyár Társulat. Miután a cég a Vállalkozók Lapjából a döntésről értesült, 1913. október 25-én panaszlevelet nyújtott be a belügyminiszterhez azzal az indoklással, hogy a majolika munkára a legolcsóbb ajánlatot tette, s a pályázat követelményeinek úgy anyagi, mint művészi szempontból meg tudnak felelni. Hangsúlyozták továbbá, hogy vállalatuk a több milliós befektetéssel létesített porcelán – és fajanszgyárat „a technika legújabb vívmányainak megfelelő berendezéssel szerelte fel”, s a gyártáshoz állami kedvezményben és segélyben is részesül, ezért méltánytalannak tartják a mellőzést, ami szerintük a hírnevüket is rontja.

A Kőszénbánya és Téglagyár Társulat panaszlevele a belügyminiszterhez

[Tovább a galéria oldalára](#) ^[49]

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-K 148-1922-14-8194/1913.

A belügyminisztérium megvizsgálta, majd határozottan elutasította a panaszt, hivatkozva az 1907. évi közszállítási szabályzatra, amely szerint a kiíró hivatal a beérkezett ajánlatok közt szabadon választ, s a legalacsonyabb árajánlat önmagában a munkát elnyerésére nem jogosít, és így „egy ajánlattevő sem követelheti, hogy ajánlata – ha árban a legkedvezőbb is – feltétlenül elfogadtassék.”

Kitekintés: Az 1913. őszi versenytárgyalások

A pályázatás a későbbiekben is hasonló formában zajlott, a korábbiaknak megfelelő feltételekkel. Lényeges különbséget az jelent, hogy néhány alkalommal zárt versenytárgyalást tartottak, amin csak meghívott cégek, vállalkozók indulhattak. 1913. október 31-én hirdették meg a zárt versenytárgyalást az aszfalt munkára és raktári vasállványok szállítására, ami mindkét esetben eredményes volt, s ezzel az első pályázati kör lezárult.

A pályázatás második szakasza 1913. október 31-én kezdődött el, ekkor írták ki az árlejtsi hirdetményt a munkálatok második csoportjába sorolt munkafajtákra. Zártkörű versenytárgyalást rendeltek el a feladatok speciális jellege miatt a központi fűtőberendezésre és a szobrász munkára, illetve nyilvános árlejts keretében versenyeztették a cégeket a „vízvezetési, csatornázási, gázvezetési munkákra együtt”, és „külön a villamos munkákra”. Az utóbbi alatt eleve többféle feladatot értek: a villanyvezetékek beszerelését, továbbá a világítással, a lámpák elosztásával, a villámhárítókkal, valamint az elektromos jelző- és a telefonberendezéssel kapcsolatos munkákat. A versenytárgyalásokat 1913. december 15-én tartották, de az ajánlatok elbírálására már 1914 elején sor került. A „villamos munkák” pályázatait azonban eredménytelennek nyilvánították, ezért ezekre újabb, zártkörű versenytárgyalást írtak ki, ami 1914. május 11-én már győztes megjelölésével (Ganz-féle villamosági részvénytársaság) végződött, s ezzel a második pályázati kör is lezárult.

A pályázatás 1913 nyarától 1914 tavaszáig tartó első két szakasza költségvetési szempontból nézve egyértelműen sikeresnek mondható, hiszen az első pályázati körben elért közel 450.000 koronát kitevő megtakarítás a második ciklusban is megmaradt, és mindez azzal kecsegtetett, hogy a vártnál kevesebb pályázó ellenére tartalék képződik a költségvetésben. Az eredeti tervekben megfogalmazott, s még 1914 májusában is érvényes elképzelést – mely szerint az épület egy éven belül, 1915. május 1-ig „befördhető legyen”, s két éven belül, 1916. május 1-én teljesen elkészüljön, használatnak átadható módon – felülírta a néhány hónap múlva kitört világháború, a költségvetést pedig felborította a háborús infláció.

Az Építési bizottság 1913. augusztus 28-i ülésén kijelölt kivitelezők az árajánlattal és a munka költségvetési előirányzatával

Munkafajták	Kiválasztott cégek, iparosok, vállalkozók	árajánlat (koronában)	költségvetési előirányzat (koronában)
Bontási munka, föld-, kőműves és elhelyező munka	Peterek és Wagner cég	637 504,16	696 504,10
Vasbeton munka	Biehn János	256 238,20	581 482,40
Vasmunka	Vasgerendákat árusító rt	31 762,50	33 227,60
Ácsmunka	Gregersen G. és fiai cég	1 348,70	1 586,60
Cserepező munka	Dobai János	11 508,60	13 773,30
Bádogos munka	Tóth Imre és társa cég	17 676,41	21 251,40
Kőfaragó munka keménykőből	Holdampf Sándor utódai cég	341 115,00	336 778,00
Kőfaragó munka különféle kőnemekből	Müller Ernő	119 650,00	147 389,00
Műkő munka	Walla József rt	10 415,10	14 087,00
Majolika munka	Zsolnay Vilmos-féle keramikai gyár	44 991,50	44 090,50
Kőburkolati munka	Walla József rt	39 728,20	50 573,10
Keményfa (parketta) munka	Egyesült parkettgyárak	9 681,30	9 056,70
Asztalos munka	Bartolffy János utóda cég	34 697,50 (később pontosított összeg)	31 583,00
Lakatos munka	Pick Ede utódai cég	46 145,24	48 841,10
Mázoló munka	Tomi Lajos	11 136,14	23 590,55
Üveges munka	Seiler Ármin	20 910,60	24 067,70
Ajtószámok és jelzőablak	Perczel Béla	719,20	868,50
Függöny	Magaziner Lajos	1 094,00	978,30
Felvonó	Wertheim Ferenc és társa cég	24 000,00	18 513,00
Raktári vasablakok	Farkas és társa cég	37 835,00	45 223,50

[1] A kereskedelemügyi m. kir. miniszter által 1907. évi 55.800 szám alatt kiadott közszállítási szabályzat a hazai ipar fejlesztéséről szóló 1907. III. tc. 14. §-a és a minisztertanácsnak 1907. évi július hó 3-án hozott határozata alapján. Magyarországi rendeletek tára 1907. I. kötet, 927–1024.

[2] A középítkezési munkákra és azokkal kapcsolatos szállításokra vonatkozó feltétek. Kereskedelemügyi magyar kir. miniszter, Budapest, 1911.

[3] A nyomtatvány megtalálható a felhasznált levéltári forrásokban: HU-MNL-OL-K 148-1922-14-6956/1913. [Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, Belügyminisztérium, Elnöki iratok]

[4] HALKOVICS LÁSZLÓ: A közszállítás szerepe a magyar ipar fejlődésében. *Statistikai Szemle*, 1998. 7–8. sz. 625-648. 627.

[5] Pecz Samu (1854-1922) építész, műegyetemi tanár, udvari tanácsos, aki tanulmányait követően előbb Schulek Frigyes mellett dolgozott, majd Hauszmann Alajos irodájában. Később számos kitűnő épületet tervezett, a fővárosban például a budapesti unitárius templomot, a Szilágyi Dezső téri református templomot, a

városligeti fasori evangélikus gimnáziumot és templomot, a Műegyetem több épületét, a Fővám téri Központi Vásárcsarnokot, az Üllői úti tisztviselőházat és az Országos Levéltár Bécsi kapu téri épületét. Vidéki munkái is figyelemre méltóak: többek közt a fiumei tengerészeti akadémia, a debreceni református főgimnázium, a beregszászi gimnázium, az ungvári reáliskola, illetve a nádasdladányi plébániatemplom tervei fűződnek a nevéhez.

[6] Az Országos Levéltár Építési Bizottságának elnöke a műszakilag felülvizsgált országos levéltári részletes tervekre vonatkozó bizottsági javaslatot felterjeszti. Az 1913. május 24-i bizottsági ülés jegyzőkönyve. HU-MNL-OL-K 148-1922-14-4321/1913.

[7] BORSÁ IVÁN: Az Országos Levéltár épületei, 1874–1974. *Levéltári Közlemények*, 1979, 50. sz. 23–50.

[8] Az új levéltári építkezésekre vonatkozólag beérkezett ajánlatok feldolgozásához kért kereskedelemügyi minisztériumi szakközeg visszamondása. HU-MNL-OL-K 148 1922-14-5977/1913.

[9] A Schlick-Nicholson cég ajánlata raktári vasállványokra. HU-MNL-OL-K 148 1922-14-6792/1913.

[10] Az Országos Levéltár építése. *Vállalkozók Lapja*, 1913. október 8.

Címkék:

[Országos Levéltár](#) ^[50]

[Pecz Samu](#) ^[51]

[versenytagyalás](#) ^[52]

[jelentés](#) ^[53]

Kiadás: 22. évfolyam (2022) 4. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/a-leheto-legnagyobb-takarekossag-tartando-szem-elott-palyaztatas-a-becsi-kapu-teri-leveltari-palota>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/a-leheto-legnagyobb-takarekossag-tartando-szem-elott-palyaztatas-a-becsi-kapu-teri-leveltari-palota>

[2] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/1911_evi_szallitasi_feltetelek_nyomatvany_hu_mnl_ol_k148_1922_14_tetel_732_csomo_0301_0.jpg

[3] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/arlejtesi-hirdetmeny-es-ajanlati-urlap-nyomatott-formaban-illetve-pecz-urlap-tervezetivel/humnlolk148192214tetel732csomo0473.jpg>

[4] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/arlejtesi-hirdetmeny-es-ajanlati-urlap-nyomatott-formaban-illetve-pecz-urlap-tervezetivel/humnlolk148192214tetel732csomo0474.jpg>

[5] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/arlejtesi-hirdetmeny-es-ajanlati-urlap-nyomatott-formaban-illetve-pecz-urlap-tervezetivel/humnlolk148192214tetel732csomo0475.jpg>

[6] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/arlejtesi-hirdetmeny-es-ajanlati-urlap-nyomatott-formaban-illetve-pecz-urlap-tervezetivel/humnlolk148192214tetel732csomo0476.jpg>

[7] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/arlejtesi-hirdetmeny-es-ajanlati-urlap-nyomatott-formaban-illetve-pecz-urlap-tervezetivel/humnlolk148192214tetel732csomo0477.jpg>

[8] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/arlejtesi-hirdetmeny-es-ajanlati-urlap-nyomatott-formaban-illetve-pecz-urlap-tervezetivel/humnlolk148192214tetel732csomo0478.jpg>

[9] <https://www.archivnet.hu/arlejtesi-hirdetmeny-es-ajanlati-urlap-nyomatott-formaban-illetve-pecz-urlap-tervezetivel>

[10] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/biehn-janos-ajanlata-aszfalt-munkara/humnlolk148726csomo0709.jpg>

[11] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/biehn-janos-ajanlata-aszfalt-munkara/humnlolk148726csomo0710.jpg>

[12] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/biehn-janos-ajanlata-aszfalt-munkara/humnlolk148726csomo0711.jpg>

[13] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/biehn-janos-ajanlata-aszfalt-munkara/humnlolk148726csomo0712.jpg>

[14] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/biehn-janos-ajanlata-aszfalt-munkara/humnlolk148726csomo0713.jpg>

[15] <https://www.archivnet.hu/biehn-janos-ajanlata-aszfalt-munkara>

[16] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/jegyzokonyv-a-beerkezett-ajanlatok-felbontasarol/humnlolk148726csomo0950.jpg>

[17] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/jegyzokonyv-a-beerkezett-ajanlatok-felbontasarol/humnlolk148726csomo0951.jpg>

[18] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/jegyzokonyv-a-beerkezett-ajanlatok-felbontasarol/humnlolk148726csomo0952.jpg>

[19] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/jegyzokonyv-a-beerkezett-ajanlatok-felbontasarol/humnlolk148726csomo0953.jpg>

[20] <https://www.archivnet.hu/jegyzokonyv-a-beerkezett-ajanlatok-felbontasarol>

[21] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/fenestra_vasablakok_-schlick_n_hu_mnl_ol_k_148_726_csomo_0730.jpg

[22] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-osszeallitasa-a-beerkezett-arajanlatokrol-munkanemenkent-1-13-oldal/humnlolk148726csomo0956.jpg>

[23] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-osszeallitasa-a-beerkezett-arajanlatokrol-munkanemenkent-1-13-oldal/humnlolk148726csomo0957.jpg>

[24] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-osszeallitasa-a-beerkezett-arajanlatokrol-munkanemenkent-1-13-oldal/humnlolk148726csomo0958.jpg>

[25] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-osszeallitasa-a-beerkezett-arajanlatokrol-munkanemenkent-1-13-oldal/humnlolk148726csomo0959.jpg>

[26] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-osszeallitasa-a-beerkezett-arajanlatokrol-munkanemenkent-1-13-oldal/humnlolk148726csomo0960.jpg>

[27] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-osszeallitasa-a-beerkezett-arajanlatokrol-munkanemenkent-1-13-oldal/humnlolk148726csomo0961.jpg>

[28] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-osszeallitasa-a-beerkezett-arajanlatokrol-munkanemenkent-1-13-oldal/humnlolk148726csomo0962.jpg>

[29] <https://www.archivnet.hu/pecz-osszeallitasa-a-beerkezett-arajanlatokrol-munkanemenkent-1-13-oldal>

[30] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-jelentese-az-ajanlatok-velemenyezesevel/humnlolk148726csomo0975.jpg>

[31] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-jelentese-az-ajanlatok-velemenyezesevel/humnlolk148726csomo0976.jpg>

[32] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-jelentese-az-ajanlatok-velemenyezesevel/humnlolk148726csomo0977.jpg>

[33] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-jelentese-az-ajanlatok-velemenyezesevel/humnlolk148726csomo0978.jpg>

[34] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-jelentese-az-ajanlatok-velemenyezesevel/humnlolk148726csomo0979.jpg>

[35] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-jelentese-az-ajanlatok-velemenyezesevel/humnlolk148726csomo0980.jpg>

[36] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-jelentese-az-ajanlatok-velemenyezesevel/humnlolk148726csomo0981.jpg>

[37] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-jelentese-az-ajanlatok-velemenyezesevel/humnlolk148726csomo0982.jpg>

[38] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-jelentese-az-ajanlatok-velemenyezesevel/humnlolk148726csomo0983.jpg>

[39] <https://www.archivnet.hu/pecz-jelentese-az-ajanlatok-velemenyezesevel>

[40] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/pecz-osszehasonlito-koltsegvetese/humnlolk148726csomo0955.jpg>

[41] <https://www.archivnet.hu/pecz-osszehasonlito-koltsegvetese>

[42] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/horvath-emil-bizottsagi-elnok-levele-a-belugyminiszterhez-az-epitesi-bizottsag-javaslatival/humnlolk148726csomo0970.jpg>

[43] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/horvath-emil-bizottsagi-elnok-levele-a-belugyminiszterhez-az-epitesi-bizottsag-javaslatival/humnlolk148726csomo0971.jpg>

[44] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/horvath-emil-bizottsagi-elnok-levele-a-belugyminiszterhez-az-epitesi-bizottsag-javaslatival/humnlolk148726csomo0972.jpg>

[45] <https://www.archivnet.hu/horvath-emil-bizottsagi-elnok-levele-a-belugyminiszterhez-az-epitesi-bizottsag-javaslatival>

[46] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/a-koszenbanya-es-teglagyar-tarsulat-panaszlevele-a-belugyminiszterhez/humnlolk148726csomo0970.jpg>

[47] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/a-koszenbanya-es-teglagyar-tarsulat-panaszlevele-a-belugyminiszterhez/humnlolk148726csomo0971.jpg>

[48] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/a-koszenbanya-es-teglagyar-tarsulat-panaszlevele-a-belugyminiszterhez/humnlolk148726csomo0972.jpg>

[49] <https://www.archivnet.hu/a-koszenbanya-es-teglagyar-tarsulat-panaszlevele-a-belugyminiszterhez>

[50] <https://www.archivnet.hu/cimkek/orszagos-es-leveltar>

[51] <https://www.archivnet.hu/cimkek/pecz-samu>

[52] <https://www.archivnet.hu/cimkek/versenytagyalas>

[53] <https://www.archivnet.hu/cimkek/jelentes>